

De Workumerwaard moet nu beschermd worden

Guus van Duin

Schelpenbanken in de broedtijd. Workumerwaard.

Foto: Henry Spruyt.

Na de afsluiting van de Zuiderzee ontstonden aan de Friese westkust een aantal schitterende waarden. Ook ten westen van Workum, tussen Hindelopen en Gaast, lag buiten de oude zeedijk een dergelijk kweldergebied. In de loop der jaren werd een gedeelte door een kade omgeven (de Workumer Binnenwaard) en een ander deel, ongeveer 6 kilometer lang en met een oppervlakte van ongeveer 200 ha, bleef buiten de omkading. Zo ontstond de Workumer Buitenwaard.

Uit meerdere publikaties is bekend, dat het gebied, Binnen- en Buitenwaard, voor vogels van zeer groot belang is. Het is al weer 6 jaar geleden, dat in het 'Vogeljaar' gevraagd werd om de Workumerwaard doeltreffend te beschermen. Zomerdijk en Philippona (1972) vestigden de aandacht op het probleem van de rijaarden, die door hun gedraaf en gerol ware slachtungen onder de eieren van de Visdieven aanrichtten. Een afzetting tussen het grasland van de Buitenwaard en de voor de kust liggende schelpenbanken, waar duizenden vogels nestelen, was niet afdoende om de paarden te stoppen. Verder was de bewaking in handen van slechts één man, die het zware werk niet of nauwelijks aankon. Aan deze destijds verzonden noodkreet is gehoor gegeven en met ingang van 1973 werd de bewaking permanent door twee man verricht. Zij werden betaald door It Fryske Gea. Bovendien werden de paarden in het vervolg pas vanaf half juli op de buitendijkse graslanden losgelaten. De problemen leken hiermee voor het grootste deel verdwenen, maar spoedig voltrok zich een aantal veranderingen, die een nog grotere, en naar te vrezen valt structurele, negatieve invloed op het gebied en zijn vogelbevolking zullen hebben.

Waterpeilveranderingen

De belangrijkste verandering was die van het waterpeil van het IJsselmeer. Om allerlei redenen, onder andere de afsnoering van het Markermeer van de rest van het IJsselmeer, werd met ingang van het winterhalfjaar 1976/77, zonder overleg met wie dan ook, door de Dienst Zuiderzeewerken het winterpeil verlaagd met 2 decimeter en het zomerpeil verhoogd met 1 decimeter. In de zomer was er dan een grotere watervoorraad in geval van droogte, in de winter zou de afwateringscapaciteit vergroot worden. Dit nu heeft een aantal funeste veranderingen tot gevolg (gehad). In de oude situatie werden de schelpenbanken en het laag gelegen grasland 's winters regelmatig overspoeld door het IJsselmeerwater. Dit had het gunstige gevolg, dat de successie in de plantengroei jaarlijks tot hetzelfde beginniveau werd teruggebracht. De schitterende, vrijwel onbegroeide schelpenkoppen lagen hierdoor ieder jaar gereed om een groot aantal vogels, die aan dit biotoop de voorkeur geven, een gunstige broedgelegenheid te verschaffen. In het voorjaar en de vroege zomer veroorzaakten harde zuidwestenwinden zo nu en dan ook overstromingen, maar het water

bleef vaak maar enkele uren hoog. De door de overspoeling getroffen vogels begonnen meestal weer snel aan een vervolglegsel. Door de nu gecreëerde toestand is dit geheel veranderd.

In de winter staat het gebied nog maar zelden onder water, waardoor allerlei planten zich definitief op de banken kunnen vestigen. Van schoonspoelen is geen sprake meer en de banken, zo ongeveer de laatste die we als zodanig in Nederland aantreffen, gaan meer en meer schuil onder de oprukkende vegetatie. Met name de Akkerdistel beleeft gouden tijden op de Workumer Buitenwaard. Bovendien worden de schelpenbanken door allerlei oorzaken steeds lager, en wordt de Buitenwaard door de zomerpeilverhogingen nu al bij krachtige zuidwestenwinden overstroomd in de broedtijd, dus heel wat vaker en langduriger dan voorheen het geval was. Dat dit alles op de aantallen broedvogels van het gebied een grote nadelige invloed heeft, zal een ieder duidelijk zijn.

Recreatie

Niet alleen de peilveranderingen vormen een bedreiging voor de Waard. Het plan, waar in 1972 al over geschreven werd, namelijk om delen van de kuststrook tussen Makkum en Hindeloopen een recreatieve bestemming te geven, is nu definitief aangenomen. Het voorziet wat betreft de Workumerwaard in een verdere uitbreiding van de in het zuidelijk deel van het gebied gelegen camping in noordelijke richting over een afstand van maar liefst 300 meter. De toenemende recreatie wordt met grote zorg tegemoet gezien. Met name het windsurfen, een hand over hand toenemende recreatievorm, maakt ook de ondiepste kustgedeelten bereikbaar. Ondanks de waarschuwingsborden worden

zo nu en dan zelfs windschermen in de kolonies opgezet. Dat er dan eieren en nesten sneuvelen verergert de zaak in aanzienlijke mate.

Ook de voor weidevogels zeer belangrijke Binnenwaard heeft al terrein moeten prijsgeven aan het om zich heengrijpende recreatiespook.

Modern agrarisch beheer

Een derde belangrijke bedreiging voor de ornithologische waarde van het gebied, in dit geval de Binnenwaard, is het feit, dat moderne vormen van agrarisch beheer steeds meer terrein winnen. Mogelijk kunnen zaken als verlaging van de grondwaterstand en het steeds meer gebruik maken van kunstmest (waardoor een intensievere beweiding mogelijk wordt) in plaats van natuurlijke stalmest, een halt worden toegevoerd door middel van de ruilverkaveling Koudum. In het rapport over deze verkaveling wordt namelijk vermeld, dat gestreefd zal worden naar het behoud van de Workumer Binnenwaard als zeer belangrijk broedgebied voor weidevogels. De Workumer Buitenwaard geniet nog steeds geen enkele status als natuurgebied!

Overzicht

In dit artikel wordt een overzicht gegeven van de vogels, die (nog) op de Workumerwaard aan te treffen zijn. Het is te danken aan de bewakers van het gebied en aan de leden van de Vogelwerkgroep Friese IJsselmeerkust, dat dit overzicht een exacter beeld geeft dan ooit het geval is geweest.

Beginnen we in het voorjaar op de schelpenbanken, dan zien we direct de fameuze kolonie van de Visdieven. De laatste 10 jaren, waarover gegevens bekend zijn, broedden

Honderden Dwergmeeuwen verblijven in het voorjaar op de Workumerwaard. Workumerwaard, mei 1973.

Foto: Rob Sjouken.

Schelpenbanken bedekt met ijs. Workumerwaard, 20 februari 1978.

Foto: J. Philippona.

gemiddeld zo'n 2500 paar op de Waard. De meeste nesten worden gevonden op de vrijwel onbegroeide schelpenbanken. Daarbij broedt een groot aantal op het, vrij intensief door pinken beweidde, grasland. Van eind maart, wanneer de eerste Visdieven terugkeren uit hun overwinteringsgebieden in West-Afrika, tot in augustus, zorgt deze kolonie, voor zover bekend de grootste van West-Europa, voor een boeiend spektakel. Het overvliegen van een vermeende vijand, zoals de in de omgeving broedende Bruine Kiekendief, veroorzaakt een zich langs de hele kust uitstreckende opvliegbeweging van de sterns en de in hun directe omgeving broedende Kokmeeuwen. Hiermee vormen de Visdieven een hechte verdedigingseenheid. Van het perfecte alarmsysteem van de Kokmeeuwen heeft ook een soort als de Dwergstern profijt. Deze in aantal snel achteruitlopende soort broedt de laatste jaren met enkele tientallen paren op de meest onbegroeide delen van de banken. Het in steeds sterkere mate begroeid raken van deze banken zal ongetwijfeld het verdwijnen van de Dwergstern uit het gebied tot gevolg hebben. Opnieuw dreigt een Nederlands bolwerk van een eens algemene soort geslacht te worden. Ook voor de Visdief valt het ergste te vrezen, omdat het grasland van de Buitenwaard, gezien het grote aantal overstromingen, geen veilige uitwijkmogelijkheid zal kunnen bieden.

De meest noordelijk gelegen van de 7 banken heet de 'Klutenbank', en niet ten onrechte. In 1975 vonden alleen al op deze bank (60 x 30 meter geschikt broedterrein) 44-47 paar Kluten een broedmogelijkheid. De overige 20 paren broedden verspreid over de andere banken, terwijl 40-60 paar op de Binnenwaard tot broeden kwamen. Het is een boeiend gezicht om de oude vogels hun jongen naar de kuststrook te zien begeleiden.

De zeer geschikte foerageerplaatsen — ondiepe, slibrijke inhammen — dreigen echter voor goed verloren te gaan door de verhoging van de waterstand. Mogelijk is de daling van ongeveer 70 paar in 1975 tot slechts 5 paar in 1977 de duidelijkste indicatie, dat het fout dreigt te gaan op de Workumerwaard.

De Bontbekplevier broedde gemiddeld met ongeveer 10 paar op de schelpenbanken. De in 1977 geconstateerde achteruitgang naar 5-6 paar duidt er op, dat ook voor deze soort de goede broedomstandigheden aan het verdwijnen zijn. Dit is zeker in regionaal opzicht sterk te betreuren, omdat de Bontbek op de Workumerwaard zijn belangrijkste broedgebied van het vasteland van Friesland heeft.

Weidevogels

Voor al op de Binnenwaard treffen we zulke hoge dichtheden broedende weidevogels aan, dat het gebied de aanduiding 'goede weidevogelgemeenschap van de eerste orde' ruimschoots verdient (waardering volgens de normen van de NWC). Nog wel, maar wanneer de inventarisatiegegevens uit 1971 vergeleken worden met die van 1976, blijkt een soort als de Kemphaan, zeer kritisch wat betreft veranderingen in het broedbiotoop, sterk in aantal achteruit te zijn gegaan. In 1971 troffen we op de Binnenwaard (575 ha) maar liefst 125-150 Kemphanen aan, terwijl dat aantal in 1976 bijna 70 % lager lag! De eerder genoemde veranderingen op agrarisch gebied zullen aan deze schrikbarende achteruitgang niet vreemd zijn. Alleen door op de vogels afgestemde beheersmaatregelen kan de populatie van de Kemphaan op de Workumerwaard vanouds het beste broedgebied van Friesland en wellicht van heel Nederland (Lit. Vogels in Friesland, deel 2), zich tot een aantrekkelijk peil herstellen. Door deze gerichte maatregelen zullen ook

soorten als Grutto en Kievit, maar vooral de Tureluur en de sinds enkele jaren uit het gebied verdwenen Watersnip, geschikte broedgebieden blijven behouden of hervinden.

Eendensoorten

Tot de broedvogels onder de eenden behoren de Wilde Eend, Zomertaling, Krakeend, Pijlstaart, Slobeend, Kuifeend en Tafeleend (1 broedgeval in 1970). Vooral de kwetsbare soorten als de Pijlstaart en de Zomertaling staan op het punt definitief uit het gebied te verdwijnen. Op de Buitenwaard is dat al het geval, verergerd of veroorzaakt door de herhaaldelijke overstromingen in 1977. Hierdoor kwamen alleen van de Wilde Eend en de Kuifeend succesvolle broedsels voor, hoewel de laatste soort terugviel tot 30 % van het normale aantal broedparen van omstreeks 25 paar. Verhoging van het zomerpeil heeft dus ook voor de eenden verstrekking gevolgen. De Slobeend, nu nog met 10 à 15 paar op de Binnenwaard vertegenwoordigd, zal het daar moeilijk krijgen, wanneer steeds minder percelen bemest worden met stalmest en wat stro (rùgedong), percelen die nu een duidelijke voorkeur genieten.

Steltloperslaapplaats

Hoewel het belang van de Workumerwaard voor broedvogels al aangetoond was en het nu nog eens onderstreept is, blijkt nog een aantal andere zaken van zeer groot belang. Het bleek namelijk, dat zeer grote aantallen steltlopers slaapplaatsen hebben in het ondiepe kustwater en in de ondiepe poeltjes op de Waard. Alleen van de Grutto was dit

fenomeen tot nu toe bekend (Mulder, 1972). De openheid en uitgestrektheid van het gebied lokken niet alleen Grutto's, maar ook Wulpen, Kemphanen en Scholeksters aan. De Grutto's bereiken hun top na het broedseizoen. Begin juli 1977 werden bijvoorbeeld ruim 13.000 exemplaren geteld, die uit de in de omgeving liggende graslanden naar het gebied komen om te slapen. Overdag worden in juni en juli soms alleen al op de Binnenwaard aantallen tot 10.000 Grutto's geteld. Ook in het voorjaar kunnen de aantallen flink oplopen, eind maart 1978 bijvoorbeeld ruim 2500 exemplaren. De slaapplaatsen worden tot in april gebruikt.

Ook de Wulpen hebben verspreid over de Workumerwaard belangrijke slaapplaatsen. De hoogste aantallen, ruim 10.000 vogels, worden in het vroege voorjaar gezien. In juli, het begin van de najaarstrek, neemt het aantal al snel toe tot 3 à 4000 ex., terwijl in zachte winters het voorjaarspeil bereikt kan worden.

Eind maart, begin april trekken de Kemphanen door. Het belang van de Waard voor deze vogelsoort laat zich het best illustreren aan de hand van een telling rond 3 april 1977. Toen werden 9000 van de totaal 20.000 in Friesland getelde Kemphanen 's avonds op de slaapplaatsen in het ondiepe kustwater geteld (Lit. SBB Friesland). Bij het begin van de najaarstrek, eind juni/begin juli, worden geregeld aantallen geteld tot 4000 exemplaren. Het is een genot om vanaf de zomerkade te zien hoe de voortdurend langs de kust heen en weer vliegende Kempen steeds nieuw binnenkomende groepjes in

De meest noordelijk gelegen van de zeven banken heet de 'Klutenbank' en niet ten onrechte.

Foto: Joop Brinkkemper.

de hoofdmacht opnemen; laag over de grond scherend, slechts stijgend voor een enkel laag obstakel. Ook de Scholekster komt in grote aantallen slapen. In februari en maart 1977 werden tussen de 3000 en 4000 Scholeksters geteld, cijfers die ongetwijfeld een uiterst minimaal beeld geven van de werkelijk aanwezige aantallen, gezien (eigenlijk gehoord) het aantal dat in het donker binnenkomt, en 's ochtends voor het licht worden al weer vertrekt. In augustus nemen de aantallen toe tot omstreeks de 1000 exemplaren, terwijl het overzomereren van een 100-150 vogels al meerdere jaren achtereen werd vastgesteld.

Voorjaartrek

Tijdens de voorjaartrek wordt nog een aantal andere soorten in belangrijk aantal waargenomen. De Dwergmeeuw bijvoorbeeld verbleef in 1975 van half april tot eind juni in het gebied. Het maximum van 700 exemplaren werd op 19 mei gezien. Ongeveer een maand later bereikten de Zwarte Sterns dat jaar hun top met plusminus 500 ex. In juli 1976 werden 's avonds zelfs bijna 3200 Zwarte Sterns gezien, die naar de slaappleaats bij de Steile Bank vlogen. Hier werden in de zomer van 1977 eens bijna 20.000 ex. geteld. Overdag rusten veel vogels in het noordelijk deel van de Buitenwaard, waartussen op 9 en 11 juni 1975 zelfs een volwassen Witvleugelstern werd gezien. Deze fraaie stern schijnt de laatste jaren in toenemend aantal in Nederland te worden waargenomen (Scharringa & De Miranda, 1977).

Van eind april tot begin juni verblijven ieder jaar honderden Rosse Grutto's op Binnen- en Buitenwaard. Half mei worden maxima geteld van tegen de 600 vogels.

Verzamelplaats

Voor de trek naar de ruigebieden verzamelen meerdere soorten zich op de Workumerwaard. Vooral eenden en Kluten bereiken grote aantallen.

De Zomertaling behoort tot de broedvogels maar is zo kwetsbaar dat deze op het punt staat te verdwijnen.

Foto: Frits van Daalen.

De Kluut wordt in juli en augustus gezien met soms meer dan 1000 exemplaren. De Bergeend verzamelt zich in het gebied voor de grote trek naar het Grote Knechtzand (West-Duitsland) begint. Daar ruien zij de slagpennen. Begin juli 1976 werden op de Waard bijvoorbeeld 1000-1100 Bergeenden gezien. De 1e-jaars vogels, die waarschijnlijk niet naar Duitsland trekken, blijven nog langere tijd in het gebied aanwezig.

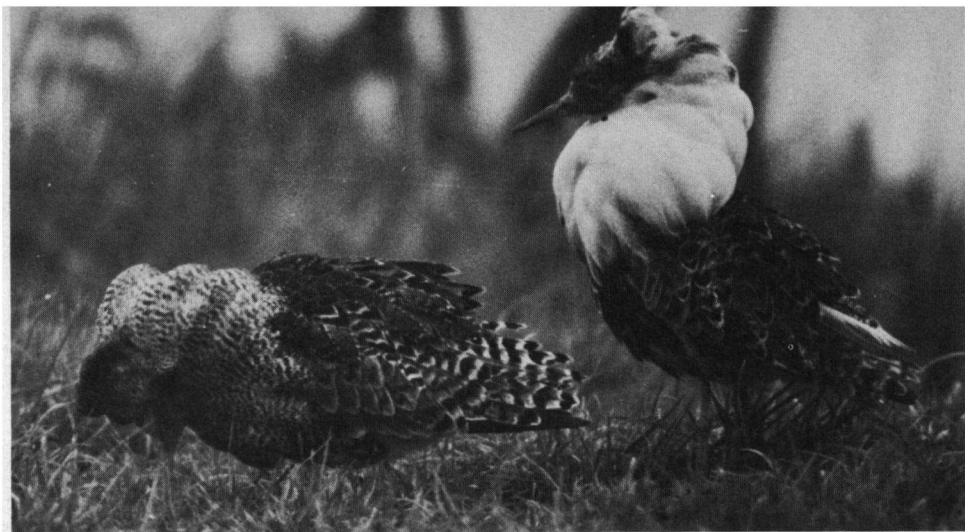
Terwijl de wijfjes vaak nog volop bezig zijn met de verzorging van de broedsels, verzamelen de mannetjes van de Wilde Eend, de Wintertaling, de Zomertaling (eind jaren zestig tot meer dan 1000 ex.) en de Slobenaar zich tot grote groepen voor de zogenaamde voorruil. In juli levert dit de boeiende aanblik op van honderden in het ondiepe water rustende eenden. Daartussen bevinden zich de tientallen, jaarlijks overzomerende, Smienten.

Dan zijn er de soorten, die in minder groot aantal gezien worden, maar die ook jaarlijks gast zijn op de Workumerwaard. Zoals de Grauwe Franjepoot, de Witgatjes en de Bosruiters (tot 60 exemplaren). Daarbij de Reuzenster, de laatste jaren toenemend in aantal en de Grote Sterns, eind zestiger jaren zelfs broedvogel in ongeveer 100 paar op de Buitenwaard. De Gele Kwikstaarten, die in augustus op de Waard komen slapen, met soms bijna 100 ex. Zo nu en dan een dwaalgast, bijvoorbeeld in augustus 1977 de Reuzenzwartkopmeeuw, tot dan toe alleen uit de Flevopolders gemeld. Een kostelijke aanblik vormen ook altijd de Flamingo's, de laatste jaren tot 21 exemplaren toegenomen. Weliswaar betreft het meestal de vorm *chilensis*, maar een enkele maal werd de Europese vorm vermoed. Zelfs paringen werden waargenomen.

Wintergasten

De zomer is afgelopen en de eerste wintergasten komen binnen. Vooral Smienten worden in groot aantal pleisterend aangetroffen

De Kemphaan gaat er schrikbarend achteruit. Alleen door op de vogels afgestemde beheersmaatregelen kan de populatie van de Kemphaan op de Workumerwaard, vanouds het beste broedgebied van Friesland en wellicht van heel Nederland, zich herstellen.
Foto: Kees Scholtz.

(half januari 1977 ruim 22.000 exemplaren), terwijl ook de Grauwe Gans, de Brandgans, de Kolgans en de Kleine Rietgans in het gebied vertoeven in wisselend aantal. Jammer genoeg wordt de rust tot eind januari zeer vaak verstoord door de in het gebied opererende jagers. De jacht in natuurgebieden als de Workumerwaard, en zovele andere gebieden, dient zo snel mogelijk afgeschaft te worden. Te veel voor vogels belangrijke gebieden worden in hun potentiële capaciteit beperkt door deze achterhaalde vorm van 'natuurbeheer'. Dit geldt uiteraard niet alleen de ganzen maar ook de vele honderden in het winterhalfjaar in het gebied verblijvende eenden, zoals Wintertalingen, Slobeenden, Pijlstaarten, Krakeenden en Wilde Eenden, soorten die wanneer de jacht geopend wordt, vaak nog niet of nauwelijks tot vliegen in staat zijn!

Stootvogels

Ook stootvogels komen in de herfst hun opwachting maken. Aanvankelijk gaat het om doortrekkende Sperwers, Bruine Kiekendieven en Blauwe Kiekendieven, maar in oktober arriveren de exemplaren, die lange tijd in het gebied en de omgeving verblijven. De Blauwe Kiek overwintert met 4-5 exemplaren, het Smelleken en de Sperwer in iets kleiner aantal. Schaarse vogels als de Slechtvalk worden toch jaarlijks in het gebied aange troffen, de Zeearend voor het laatst in de winter 1976/77. Het winters tafereel wordt compleet gemaakt door de honderden en soms duizenden Goudplevieren en Bonte Strandlopers, de tientallen Sneeuwgorzen, IJsgorzen (tot in mei!) en Fraters, en niet in de laatste plaats de waarschijnlijk in aantal teruglopende Bonte Kraaien. De Rosse

Franjepoot werd tot nu toe 's winters twee maal in het gebied waargenomen.

Samenvatting

De Workumer Binnen- en Buitenwaard vormen gezamenlijk een uiterst belangrijk gebied voor zowel broedvogels als pleisteraars. De waarde dreigt ernstig aangetast te worden door het aanbrengen van een verandering in het peil van het IJsselmeerwater. De broedgebieden van soorten als de Visdief, Dwergstern, Kluut en Bontbekplevier dreigen door de peilveranderingen en hun gevolgen te verdwijnen. Ook de toenemende recreatieve voorzieningen en de moderne vormen van agrarisch beheer zijn belangrijke bedreigingen, bijvoorbeeld voor een kritische weidevogelsoort als de Kemphaan en eenden als de Pijlstaart en de Zomertaling.

Gezien de louter negatieve invloeden is de jacht een niet langer in het gebied te dulden gebeuren.

Gezien alle bovengenoemde bedreigingen moeten alle betrokken instanties al het mogelijke in het werk stellen om de waarde van de Workumerwaard veilig te stellen. Dat is mogelijk door:

De Grauwe Franjepoot wordt jaarlijks waargenomen.
Foto: René Stet.

- de doorgevoerde peilveranderingen tot het oude peil terug te draaien;
- te gaan werken aan het herstel en behoud van de schelpenbanken (met behoud van het dynamisch milieu, dus geen dijk om de Buitenwaard!);
- het afremmen en zo mogelijk terugdringen van de recreatie;
- het afstappen van genoemde moderne

- vormen van agrarisch beheer;
- als waarborg voor de rust in het winterhalfjaar, een totale stopzetting van de jacht in het gebied.

Pas als aan deze voorstellen uitvoering is gegeven zal de Workumerwaard door de vogels optimaal benut kunnen worden. Een schitterend gebied heeft dan eindelijk de zo broodnodige erkenning.

● Guus van Duin, Rode Kruislaan 1043, 1111 ZZ Diemen.

LITTERATUUR:

- Bewakingsverslagen Workumer Buitenwaard.** Diverse auteurs. 1967, 1968 & 1973 t/m 1977. Staatsbosbeheer 1967 & 1968 & It Fryske Gea 1973 t/m 1977.
- Mulder, Th. (1972):** De Grutto in Nederland. KNNV Wetenschappelijke Mededelingen nummer 90.
- Osieck, E. R. (1972):** De visdief (*Sterna hirundo* L.) als broedvogel in Nederland. Het Vogeljaar 20: 130-136.
- Scharringa, C. J. G. & J. F. de Miranda (1977):** Het voorkomen en de status van de witvleugelstern (*Chlidonias leucopterus*) in Nederland. *Limosa* 50: 27-33.
- Staatsbosbeheer Friesland (afd. Natuurbehoud) (1977):** De Kemphaan (*Philomachus pugnax*) in Friesland. Een voorjaarsstelling.
- Stichting Avifauna van Friesland (1976):** Vogels in Friesland. Deel 1, 1977 deel 2. Leeuwarden.
- Werkgroep Workumerwaard (1978):** De Workumerwaard. Watervogels, speciaal nummer, mei 1978.
- Zomerdijk, P. J. & J. Philippina (1972):** De broedvogels van de Workumerwaard. Het Vogeljaar 20: 202-206.

Een uitvoerig rapport over de Workumerwaard en de problemen, die het gebied bedreigen, is in mei 1978 verschenen als speciaal nummer van het tijdschrift 'Watervogels'. Exemplaren zijn te bestellen bij de secretaris van de VWG Friese IJsselmeerkust, Piet W. Bouma, Bascohof 13, 8711 EW Workum, door storting van f 3,50 (incl. verzendkosten) op gironummer 1792483 onder vermelding van Rapport Workumerwaard.

De Waddenzee

De Nota over de hoofdlijnen van de ontwikkeling van de Waddenzee geeft in een zevental hoofdstukken een inzicht in de uitgangspunten van het beleid, de activiteiten in de Waddenzee, het bestuur en beheer van de Waddenzee, het internationaal beleid en als samenvatting de planologische kernbeslissing.

Vooraf het laatste hoofdstuk geeft een goed inzicht in de standpunten die de regering heeft met betrekking tot de Waddenzee.

Veel daarvan is een logisch gevolg van het door de regering voorgestelde beleid doch op andere punten zullen de daartoe geschikte instanties op het gebied van het behoud van de Waddenzee en Natuurbescherming nog betere maatregelen moeten afdwingen om de gevaren voor het gebied nog verder in te dammen. Want gevaren zitten er nog voldoende in de uitgangspunten verborgen, zoals bijv. met betrekking tot de landaanwinningwerken, de aanleg van pijpleidingen, het verlenen van concessies, de gedeeltelijke inpoldering van het Balgzand etc. Het geheel zal een voortdurende aandacht en uiterste waakzaamheid vragen.

De gemeentelijke indeling van de Waddenzee lijkt ons minder gewenst. Een krachtig beheer door één instantie is voor een gebied van een dergelijke importantie een eerste vereiste en dringend gewenst, waarbij ook de eilanden aan stringente bepalingen gebonden moeten worden.

H.L.

Nota over de hoofdlijnen van de ontwikkeling van de Waddenzee. deel a: het beleidsvoornemen. Uitgave van de Staatsdrukkerij.

Plateau van Margraten in gevaar

'Natuurmonumenten' en de Stichting Het Limburgs Landschap hebben er op gewezen dat prof. dr. A. J. Wiggers in de Commissie Ontgronding ENCI-Margratenplateau heeft gesteld dat landschappelijke kwaliteiten, cultuurhistorische en natuurwetenschappelijke waarden bij ontgronding van het Plateau van Margraten in Zuid-Limburg in ernstige mate zullen worden geschaad. Tevens wordt gewezen op de noodzaak van een tweetal onderzoeken:

- a. een onderzoek naar de grondwaterstand op het Plateau;
- b. een onderzoek naar de hydrologische situatie in de overzadigde zone op het Plateau.

Natuurmonumenten heeft destijds een bezwaarschrift ingediend bij Gedeputeerde Staten tegen de ontgronding van het 433 ha grote mergelplateau van Margraten. Op 20 mei 1978 was het voor het eerst in de geschiedenis van de natuurbescherming dat op grote schaal voor het behoud van een landschap werd gedemonstreerd. Het Plateau van Margraten mag géén tweede Sint Pietersberg worden dat ook reeds door de ENCI is afgeknabbeld!

'Géén mergel uit Margraten' is daarom de huidige slogan.